

Επιμορφωτικό Πρόγραμμα:

“Αρχαία Ελληνικά και Μέση Εκπαίδευση:

Γνωστικό Αντικείμενο και Διδακτικές Προσεγγίσεις”.

“Αρνητικές πλευρές του Αρχαίου κόσμου, όπως παρουσιάζονται στα εγχειρίδια της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας του Γυμνασίου: *διακρίσεις εις βάρος των γυναικών*”.

Μαρία Κουτσοκώστα
Θωμαΐς Σιούρα
Δημήτρης Τζιμογιάννης
Φωτεινή Τσιαπανίτη
Φωτεινή Χάσικου

ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

- Παρουσίαση του ένδοξου παρελθόντος χωρίς να εξιδανικεύεται με το να μην αποσιωπώνται αρνητικές πλευρές και όψεις του → καταπολέμηση στερεοτύπων και ρατσιστικών συμπεριφορών
- Συσχετισμός των δυσάρεστων αυτών πλευρών με σύγχρονα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας → σύνδεση του μαθήματος με τη σύγχρονη επικαιρότητα
- Πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών μέσω της διασύνδεσης του περιεχομένου διδασκαλίας με τις εμπειρίες τους
- Κατανόηση της επικαιρότητας των Αρχαίων Ελληνικών κειμένων και της χρησιμότητας της μελέτης τους

Η μεταμόρφωση του Λευκίππου

Ο Αντωνίνος Λιβεράλις (πιθ. 2ος αι. μ.Χ.) έζησε στη Ρώμη και ασχολήθηκε με τη μυθογραφία. Στο έργο του *Μεταμορφώσεων Συναγωγή* καταγράφει σε πεζό λόγο μια σειρά μεταμορφώσεων ανθρώπων σε ζώα ή σε αντικείμενα. Μεταξύ αυτών παραδίδει και τον μύθο του Λευκίππου, που γεννήθηκε κορίτσι και χρειάστηκε θεϊκή παρέμβαση, για να μεταμορφωθεί σε αγόρι και να μη θανατωθεί από τον ίδιο τον πατέρα του.

Γαλάτεια ή Εύρυτίου τοῦ Σπάρτωνος συνεζύγη ἐν Φαιστῶ τῆς Κρήτης Λάμπρω τῷ Πανδίοнос, ἀνδρὶ τὰ μὲν εἰς γένος εὖ ἔχοντι, βίου δὲ ἐνδεεῖ. Οὗτος, ἐπειδὴ ἐγκύμων ἦν ἡ Γαλάτεια, ηὔξατο μὲν ἄρρενα γενέσθαι αὐτῷ παῖδα, προηγόρευσε δὲ τῇ γυναικί, ἐὰν γεννήσῃ κόρην, ἀφανίσαι. Τῇ δὲ Γαλατεία θυγάτηρ ἐγένετο. Καὶ κατοικτεῖρασα τὸ βρέφος καὶ τὴν ἐρημίαν τοῦ οἴκου λογισαμένη ἐψεύσατο τὸν Λάμπρον ἄρρεν λέγουσα τεκεῖν καὶ ἐξέτρεφεν ὡς παῖδα κοῦρον ὀνομάσασα Λεύκιππον. Ἐπεὶ δὲ ηὔξετο ἡ κόρη καὶ ἐγένετο ἄφατόν τι κάλλος, δείσασα τὸν Λάμπρον ἡ Γαλάτεια, κατέφυγεν εἰς τὸ τῆς Λητοῦς ἱερὸν καὶ πλεῖστα τὴν θεὸν ἰκέτευσεν, εἴ πως αὐτῇ κόρος ἡ παῖς ἀντὶ θυγατρὸς δύναίτο γενέσθαι. Ἡ δὲ Λητὼ συνεχῶς ὀδυρομένην καὶ ἰκετεύουσαν ᾤκτειρε τὴν Γαλάτειαν καὶ μετέβαλε τὴν φύσιν τῆς παιδὸς εἰς κόρον. Ταύτης ἔτι μέμνηνται τῆς μεταβολῆς Φαίστιοι καὶ τὴν ἑορτὴν Ἐκδύσια καλοῦσιν, ἐπεὶ τὸν πέπλον ἡ παῖς ἐξέδου.

ΣΤΟΧΟΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Σε επίπεδο γνώσεων:

- Κατανόηση της πατριαρχικής δομής της οικογένειας (μέσα από τη συμπεριφορά του Λάμπρου) και αξιολόγησή της
- Συνειδητοποίηση ότι ένα μεμονωμένο περιστατικό μπορεί να αποτελέσει αφορμή για την καθιέρωση μιας συλλογικής λατρευτικής παράδοσης
- Σχολιασμός του θέματος της προσφυγής στη θεϊκή βοήθεια και της ανταπόκρισης από την πλευρά της θεάς μέσω ενός θαύματος

ΣΤΟΧΟΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Σε επίπεδο στάσεων:

- Συζήτηση σχετικά με τον ρόλο των δύο φύλων μέσα στην οικογένεια
- Απόρριψη της υποβαθμισμένης θέσης της γυναίκας και αντιπαράβολή της με την ισότιμη θέση των δύο φύλων στη σύγχρονη οικογένεια
- Προβληματισμός σχετικά με το κατά πόσο τα κοινωνικά στερεότυπα αυτά έχουν καταρριφθεί στη σύγχρονη εποχή

ΑΠΟΔΟΜΗΣΗ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΥ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΟΣ

1. Συγγραφέας: Αντωνίνος Λιβεράλις
2. Χρόνος συγγραφής: 2ος αι. μ.Χ. (Ρωμαϊκή εποχή)
3. Τόπος: Ρώμη
4. Γραμματειακό είδος: Μυθογραφία
5. Τίτλος έργου: Μεταμορφώσεων Συναγωγή
6. Περιεχόμενο έργου: μεταμορφώσεις ανθρώπων σε ζώα ή σε αντικείμενα
7. Πρωταγωνιστής: Λεύκιππος: γεννήθηκε κορίτσι και μετά από θεϊκή παρέμβαση μεταμορφώθηκε σε αγόρι για να μη θανατωθεί από τον πατέρα του
8. Υφολογικά στοιχεία: πεζός λόγος

ΔΟΜΗ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

1. Γραμματειακό είδος: Μυθογραφία
2. Στοιχεία μυθογραφίας στο κείμενο: γ' πρόσωπη αφήγηση σε αόριστο (στοιχείο μορφής), γραμμική αφήγηση, μεταβολή της φύσης της κόρης (εξωπραγματικό στοιχείο), παρέμβαση της Θεάς (στοιχείο περιεχομένου)
3. Θέση στο έργο: παρεμβολή της μεταμόρφωσης του Λευκίππου ανάμεσα σε μύθους που περιγράφουν μεταμορφώσεις ανθρώπων σε ζώα ή σε αντικείμενα
4. Τόπος: Φαιστός, Κρήτη
5. Χρόνος: απροσδιόριστος
6. Πρόσωπα: Γαλάτεια: φοβισμένη σύζυγος, στοργική, ευσεβής, Λάμπρος: εκπρόσωπος πατριαρχικού μοντέλου, άσπλαχνος, Λεύκιππος: θύμα ρατσισμού

Η Καλλιπάτειρα

Ο Πausanías (115-180 μ.Χ.) είναι ο πολυταξιδωμένος περιηγητής και γεωγράφος στον οποίο οφείλουμε μια κατατοπιστική και λεπτομερειακή περιγραφή της Πελοποννήσου και μέρους της Στερεάς Ελλάδας. Στο έργο του Έλλάδος Περιήγησις μας δίνει, μεταξύ άλλων, εκτεταμένες περιγραφές θρησκευτικών εθίμων και τελετών, καθώς και σημαντικότερες πληροφορίες για τη θρησκευτική τέχνη και αρχιτεκτονική των περιοχών της Ολυμπίας και των Δελφών. Με την ευκαιρία της επίσκεψής του στην Ολυμπία αφηγείται την περίπτωση της Καλλιπάτειρας, της μοναδικής έγγαμης γυναίκας που κατάφερε να εισέλθει στον χώρο τέλεσης των αγώνων και να μην τιμωρηθεί.

Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ὀλυμπίαν ὁδὸν ἔστιν ὄρος πέτραις ὑψηλαῖς ἀπότομον, Τυπαῖον καλούμενον. Κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἠλείοις ἐστὶν ὠθεῖν νόμος, ἦν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικὸν ἢ καὶ ὄλως ἐν ταῖς ἀπειρημέναις σφίσιν ἡμέραις διαβᾶσαι τὸν Ἄλφειόν. Οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην, ἢ ὑπὸ τινων καὶ Φερενίκη καλεῖται. Αὕτη προαποθανόντος αὐτῆ τοῦ ἀνδρός, ἐξεικάσασα αὐτὴν τὰ πάντα ἀνδρὶ γυμναστῆ, ἤγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν υἱὸν μαχούμενον· νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου, τὸ ἔρυμα ἐν ᾧ τοὺς γυμναστὰς ἔχουσιν ἀπειλημένους, τοῦτο ὑπερπηδῶσα ἡ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη. Φωραθείσης δὲ ὅτι εἶη γυνή, ταύτην ἀφιᾶσιν ἀζήμιον καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδὶ αἰδῶ νέμοντες -ὑπῆρχον δὴ ἅπασιν αὐτοῖς Ὀλυμπικαὶ νῖκαι- ἐποίησαν δὲ νόμον ἐς το ἔπειτα ἐπὶ τοῖς γυμνασταῖς γυμνοὺς σφᾶς ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσέρχεσθαι.

ΣΤΟΧΟΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Σε επίπεδο γνώσεων:

- Επαφή των μαθητών με μια ανεκδοτολογική διήγηση που παραθέτει ο Πausανίας
- Συνειδητοποίηση της σπουδαιότητας της νίκης στους Ολυμπιακούς Αγώνες κατά την αρχαιότητα
- Άντληση στοιχείων για τη θέση της γυναίκας στην αρχαιότητα

ΣΤΟΧΟΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Σε επίπεδο στάσεων:

- Συζήτηση για τη δυνατότητα συμμετοχής των γυναικών σε συλλογικές διαδικασίες
- Έκφραση προσωπικών απόψεων σχετικά με τη θέση της γυναίκας στην αρχαιότητα
- Αξιολόγηση της σημασίας της νίκης στους Ολυμπιακούς Αγώνες στη σύγχρονη εποχή

ΑΠΟΔΟΜΗΣΗ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΥ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΟΣ

1. Συγγραφέας: Πausanίας (περιηγητής και γεωγράφος)
2. Χρόνος συγγραφής: 2ος αι. μ.Χ.
3. Γραμματειακό είδος: Περιηγητική - γεωγραφική - εθνογραφική γραμματεία
4. Τόπος: Πελοπόννησος (Ολυμπία), Στερεά Ελλάδα (Δελφοί)
5. Τίτλος έργου: Έλλάδος Περιήγησις
6. Περιεχόμενο έργου: περιγραφές θρησκευτικών εθίμων - τελετών, πληροφορίες θρησκευτικής τέχνης και αρχιτεκτονικής
7. Πρωταγωνίστρια: Καλλιπάτειρα: η μοναδική έγγαμη γυναίκα που εισήλθε στον χώρο τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων χωρίς να τιμωρηθεί
8. Υφολογικά στοιχεία: περιγραφή, αφήγηση

ΔΟΜΗ - ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

1. Γραμματειακό είδος: Περιηγητική - γεωγραφική - εθνογραφική γραμματεία
2. Στοιχεία περιηγητικής - γεωγραφικής - εθνογραφικής γραμματείας στο κείμενο: περιγραφή γεωγραφικών στοιχείων (Τυπαῖον ὄρος), περιγραφή εθίμων - αγώνων
3. Θέση στο έργο: παρεμβολή του περιστατικού μέσα στην περιγραφή της Ολυμπίας
4. Τόπος: Ολυμπία
5. Χρόνος: απροσδιόριστος
6. Πρόσωπα: Καλλιπάτειρα: θύμα ρατσισμού, θαρραλέα, ριψοκίνδυνη, έμπρακτη αντίσταση ενάντια στις διακρίσεις

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Ομοιότητες:

1. Κοινό θέμα: διακρίσεις εις βάρος των γυναικών
2. Ανάγκη για μεταμόρφωση των γυναικών σε άντρα για την επίτευξη του στόχου τους (διατήρηση στη ζωή, συμμετοχή στους Ολυμπιακούς Αγώνες)
3. Θετική έκβαση (Γαλάτεια: επιτυγχάνει τη διατήρηση του γιού της στη ζωή μέσω της μεταμόρφωσης, Καλλιπάτειρα: δεν θανατώνεται)

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Διαφορές:

1. Γαλάτεια: δεν καταφέρνει να άρει τις διακρίσεις (αναγκάζεται να προσφύγει στη θεά Λητώ για να μεταμορφώσει την κόρη της σε άντρα)

Καλλιπάτειρα: άρση της διάκρισης (δεν θανατώνεται -έστω και με τη συμβολή της καταγωγής της-)

2. Λεύκιππος: Αναγκάζεται να αποβάλει πλήρως τη γυναικεία του φύση, ώστε να αποφύγει την κοινωνική διάκριση -και να σώσει τη ζωή του-

Καλλιπάτειρα: Μεταμφιεζόμενη προσπαθεί -έστω και πρόσκαιρα- να υπερκεράσει τον κοινωνικό αποκλεισμό

3. Γαλάτεια: τη λύση δίνουν οι θεοί

Καλλιπάτειρα: τη λύση δίνουν οι άνθρωποι (Ελληνοδίκες/ θεσμοί)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τσιότρας Β. Ι. (2006), «Ανιχνεύοντας το γραμματειακό είδος των μικροκειμένων στα εγχειρίδια Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας του Γυμνασίου», στο Θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου, Δράμα: ΕΤΕΑΔ, 557-568

Τσιότρας Β. Ι. (2008), «Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Α΄ και Β΄ Γυμνασίου», στο Μέρος Β΄ «Ανάλυση σχολικών βιβλίων φιλολογικών μαθημάτων Γυμνασίου με κριτήριο τη διαπολιτισμική διάσταση», στο Ξωχέλλης Π. (επιστημ. επ.), Μεθοδολογικός Οδηγός για τη χρήση σχολικών βιβλίων Γυμνασίου, Έργο «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)», Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ, 131-136

Τσιότρας Β. Ι., «Διδάσκοντας Αρχαία Ελληνικά (από το πρωτότυπο) στο Γυμνάσιο: Θεωρητικές αρχές και παραδείγματα», Παιδαγωγική Επιθεώρηση

ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2005), Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου, Αθήνα, ΟΕΔΒ

ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2005), Βιβλίο Εκπαιδευτικού για την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου, Αθήνα, ΟΕΔΒ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2005), Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου, Αθήνα, ΟΕΔΒ

ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2005), Βιβλίο Εκπαιδευτικού για την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου, Αθήνα, ΟΕΔΒ

ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Αθήνα, ΟΕΔΒ

ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας (Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου), Αθήνα, ΟΕΔΒ

ΜΟΥΣΙΚΗ

The Spirit of Socrates, *Delphic Hymn to Apollo*, <https://www.youtube.com/watch?v=VkPINQ4ap1o>

The Spirit of Socrates, *Parthenon*, <https://www.youtube.com/watch?v=4a6JZKuxgy0>